

Prawne aspekty działalności kół gospodyń wiejskich

Legal aspects of the activities of country housewives' associations

Правовые аспекты деятельности кружков сельских домохозяек

Правові аспекти діяльності клубів сільських господинь

ARTUR LIS

Dr, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

e-mail: artur.lis@kul.pl, <https://orcid.org/0000-0003-4613-0671>

Streszczenie: Przedmiotem artykułu jest analiza formalno-prawnych aspektów funkcjonowania kół gospodyń wiejskich w Polsce. Celami szczegółowymi są m.in. zaprezentowanie formy organizacyjnej, zakresu działalności, statutu, procedury złożenia wniosku o wpis koła do rejestru, pomocy finansowej z budżetu państwa, nadzoru nad jego działalnością. W artykule omówiono różne formy prawne funkcjonowania KGW oraz zmiany wynikające z wejścia w życie ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o kołach gospodyń wiejskich. Wykorzystano metodę dogmatyczną uzupełnioną przez metodę historycznoprawną.

Słowa kluczowe: koło gospodyń wiejskich, stowarzyszenie, kółka rolnicze

Summary: This article analyses formal and legal aspects of country housewives' associations functioning in Poland. The detailed objectives include presentation of the organizational structure, scope of activity, statute, procedure for submitting an application for entry of the association into the register, financial aid from the state budget as well as supervision over its activity. The article discusses various legal forms of country housewives' associations and amendments resulting from the entry into force of the Act of 9 November 2018 on country housewives' associations. A dogmatic approach complemented by a legal historical method was used.

Key words: country housewives' association, association, agricultural associations

Резюме: Предметом статьи является анализ формальных и правовых аспектов функционирования кружков сельских домохозяек в Польше. Подробные цели – представление организационной формы, сферы деятельности, устава, порядка подачи заявления о внесении кружка в реестр финансовой помощи из государственного бюджета, надзора за его деятельностью. В статье рассматриваются различные правовые формы функционирования Кружков сельских домохозяек и изменения, обусловленные вступлением в силу Закона от 9 ноября 2018 года «О кружках сельских домохозяек». Использовался догматический метод, дополненный историко-правовым методом.

Ключевые слова: кружок сельских домохозяек, объединение, сельскохозяйственные кружки

Резюме: Предметом статті є аналіз формально-правових аспектів функціонування клубів сільських господинь у Польщі. Конкретними цілями є, серед іншого, представлення організаційної форми, сфери діяльності, статуту, порядку подання заяви про внесення до реєстру, форми фінансової допомоги з державного бюджету, нагляду за його діяльністю. У статті розглянуто різні нормативно-правові форми діяльності КСГ та зміни, що виникли внаслідок набрання чинності законом від 9 листопада 2018 року про клуби сільських господинь. Було використано догматичний метод, доповнений історично-правовим.

Ключові слова: клуб сільських господинь, асоціація, сільськогосподарські клуби

Wstęp

Celem pracy jest przedstawienie genezy, funkcji, form zrzeszania się oraz zakresu działalności kół gospodyń wiejskich¹. KGW to jedna z najstarszych form organizacji społecznych, jakie funkcjonują w Polsce². Pierwsze koła powstały w latach 60. XIX w. Początkowo działały jako organizacje pomocnicze dla kółek rolniczych³. Skupiały w tym czasie najbardziej aktywnych mieszkańców społeczności wiejskiej. Dzięki temu zauważono, że postępowe kobiety mogą stać się pomocą we wdrażaniu zmian i innowacji⁴. KGW prowadziły działalność społeczną, kulturalną, sportową oraz towarzyską. Na przełomie XIX i XX w. pełniły funkcję oporu względem polityki zaborczej, co czyniło KGW jedną z wielu organizacji o profilu niepodległościowym⁵.

W okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej nastąpił rozkwit kół gospodyń wiejskich, o czym świadczy wzrost liczby kół z 8378 na przełomie lat 50. i 60. do 35 653 pod koniec lat 80. oraz wzrost liczby wszystkich członkiń z 159 900 w 1959 r. do 1 117 800 w 1989 r. Z kolei liczba kół zaczęła spadać od początku lat 90. XX w.⁶

Działalność kół gospodyń zaznacza się coraz silniej w przestrzeni publicznej polskiej wsi⁷. Częściowo ma to związek z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, co zaowocowało dowartościowaniem regionów, zwiększeniem nakładów na infrastrukturę oraz dopływem funduszy⁸. Warto podkreślić supozycję uzasadnienia projektu ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o kołach gospodyń wiejskich: „Projektowana ustawa wychodzi naprzeciw pilnej potrzebie nadania Kołom Gospodyń Wiejskich (KGW) osobowości prawnej. Obecnie poszczególne KGW nie mają możliwości aplikowania o dotacje. Z kolei samorządy terytorialne nie mają również możliwości rozliczania ewentualnego wsparcia finansowego udzielanego KGW”⁹.

¹ Koło gospodyń wiejskich – dalej KGW lub koło.

² M. Biejał, K. Wójcikowska, *O roli tradycji we współczesnej działalności kół gospodyń wiejskich*, *Wies i Rolnictwo* 2015, nr 1–2, s. 97.

³ Z. Grzebisz-Nowicka, *Działalność organizacji Kół Gospodyń Wiejskich na rzecz kobiet i ich rodzin*, w: *Kobieta wiejska w Polsce: rodzina, praca, gospodarstwo*, red. J. Sawicka, Warszawa 1995.

⁴ J. Sawicka, *Koła gospodyń wiejskich jako społeczno-zawodowa organizacja kobiet*, *Wies i Rolnictwo* 1996, nr 2, s. 75–88.

⁵ Tamże.

⁶ Zob. I. Matysiak, *Koła gospodyń wiejskich i ich funkcje w kontekście specyfiki trzeciego sektora w wybranych społecznościach wiejskich*, w: *Kobiety, feminizm, demokracja. Wybrane zagadnienia z seminarium IFiS PAN z lat 2001–2009*, red. B. Budrowska, Warszawa 2009.

⁷ *Women and the Politics of Empowerment*, red. A. Bookman, S. Morgen, Philadelphia 1988; G. Chimiak, *How Individualists Make Solidarity Work*, Warszawa 2006; I. Iłowiecka-Tańska, *Liderzy i działacze. O idei trzeciego sektora w Polsce*, Warszawa 2011; A. Titkow, *Tożsamość polskich kobiet. Ciągłość, zmiana, konteksty*, Warszawa 2007.

⁸ M. Biejał, K. Wójcikowska, *O roli tradycji...*, s. 98–99.

⁹ Rządowy projekt ustawy o kołach gospodyń wiejskich, druk nr 2856, Sejm VIII kadencji.

Ustawa o kołach gospodyń wiejskich definiuje koła jako dobrowolną, niezależną od administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego, samorządną organizację mieszkańców wsi, wspierającą rozwój przedsiębiorczości na wsi i aktywnie działającą na rzecz środowisk wiejskich¹⁰. Mając na względzie dotychczas obowiązujące przepisy i ramy prawne, jak również uchwaloną pod koniec 2018 r. ustawę o kołach gospodyń wiejskich, KGW może prowadzić swoją działalność w następujących ramach prawnych:

- 1) ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (jako stowarzyszenie)¹¹;
- 2) ustawy o społeczno-zawodowych organizacjach rolników (w ramach Krajowego Związku Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych, jako samodzielne kółko rolnicze lub działalność w strukturach kółka rolniczego)¹²;
- 3) ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o kołach gospodyń wiejskich;
- 4) jako grupa nieformalna (osoby fizyczne).

Ustawa o kołach gospodyń wiejskich wprowadziła wiele nowych rozwiązań prawnych. Obecnie koła kultywują tradycję, przyczyniając się do rozwoju obszarów wiejskich. Wykazują się przedsiębiorczością i budują dobry wizerunek swojej okolicy. Realizacja wielu działań podejmowanych przez koła możliwa jest dzięki finansowaniu udzielanemu z budżetu państwa. Zagadnienia dotyczące kół gospodyń wiejskich – po wejściu w życie ustawy o kołach gospodyń wiejskich – nie zostały jeszcze dostatecznie opracowane w piśmiennictwie. Na szczególną uwagę zasługują zmiany dokonane przez ustawę z dnia 24 czerwca 2021 r. o zmianie ustawy o kołach gospodyń wiejskich, które weszły w życie z dniem 22 lipca 2021 r.¹³ W niniejszej pracy wykorzystano metodę dogmatyczną uzupełnioną przez metodę historycznoprawną.

1. Historia tworzenia kół gospodyń wiejskich

Wieś od zawsze była miejscem, gdzie tradycyjnie rola kobiety była mocniej związana z domem i rodziną¹⁴. Kobiety pielęgnowały lokalne tradycje i przekazywały je

¹⁰ Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o kołach gospodyń wiejskich, tekst jednolity: Dz. U. z 2021 r. poz. 2256.

¹¹ Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach, tekst jednolity: Dz. U. z 2020 r. poz. 2261.

¹² Ustawa z dnia 8 października 1982 r. o społeczno-zawodowych organizacjach rolników, tekst jednolity: Dz. U. z 2022 r. poz. 281.

¹³ Ustawa z dnia 24 czerwca 2021 r. o zmianie ustawy o kołach gospodyń wiejskich, Dz. U. z 2021 r. poz. 1240.

¹⁴ S. Michalska, *Tradycyjne i nowe role kobiet wiejskich*, *Wieś i Rolnictwo* 2013, nr 2, s. 125.

młodszych pokoleniom. Współczesne mieszkanki wsi są również aktywne zawodowo i społecznie¹⁵.

Początkowo koła gospodyń wiejskich miały głównie na celu m.in. działania na rzecz edukacji mieszkańców wsi oraz rozwoju regionalnego. W marcu 1866 r. we wsi Piaseczno na Pomorzu Gdańskim powstała pierwsza organizacja kobieca i przyjęła nazwę „Towarzystwo Gospodyń”¹⁶. Z kolei w 1877 r. działaczka socjalistyczna i nauczycielka Filipina Płaskowicka założyła pierwsze na ziemiach polskich koło gospodyń wiejskich we wsi Janisławice pod Skierniewicami¹⁷. Założycielka rozpoczęła swoją aktywność od nauczania dzieci wiejskich, a z czasem również dorosłych.

Bez wątpienia powstające wówczas koła odgrywały ważną rolę o charakterze niepodległościowym¹⁸. W 1918 r. działające na ziemiach polskich organizacje kobiet wiejskich przyjęły oficjalnie wspólną nazwę „Koła Gospodyń Wiejskich”. Miały one charakter elitarny, a ich działalność cieszyła się uznaniem i renomą.

W okresie dwudziestolecia międzywojennego KGW prowadziły działalność edukacyjną, m.in. o charakterze kulinarnym oraz krawieckim. Działalność ta miała na celu podniesienie kultury życia codziennego, opieki zdrowotnej, oświatowej i sanitarnej oraz aktywizacji zawodowej kobiet¹⁹. Przed wybuchem II wojny światowej na ziemiach polskich istniało ok. 4 tysięcy kół, zrzeszających blisko 100 tysięcy kobiet.

W czasie PRL-u nastąpił gwałtowny rozkwit kół gospodyń wiejskich. Na przełomie lat 50. i 60. funkcjonowało 8378 kół, zaś pod koniec lat 80. działalność prowadziły już 35 653 koła. Koła rozpoczęły nowe kierunki działalności, organizując mieszkańcom wsi opiekę i wakacje dla dzieci na czas prac polowych, propagowały zdrowy tryb życia. KGW organizowały różnorodne kursy gotowania i przetwórstwa, organizowały pokazy i wypożyczanie sprzętu kulinarnego, jak również współuczestniczyły w organizacji jarmarków i festynów²⁰. Po transformacji ustrojowej 1989 r. liczba kół uległa zmniejszeniu. Było to związane ze zmianami instytucjonalnymi i prawnymi²¹.

¹⁵ A. Ostaszewska, *Zaangażowanie i aktywność społeczna kobiet na przykładzie kół gospodyń wiejskich oraz grup feministycznych. Analiza przypadków*, w: *Krajobraz społecznościowy – Polska 2014*, red. G. Chimiak, K. Iwińska, Warszawa 2014, s. 115.

¹⁶ J. Borkowski, A. Gurnicz, *Kółka rolnicze w II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1978, s. 9.

¹⁷ M. Środa, *Kobiety i władza*, Warszawa 2009, s. 367.

¹⁸ J. Stasiak, *Koła Gospodyń Wiejskich – nie tylko od kuchni*, Wieś Mazowiecka. Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Warszawie 2016, nr 11, s. 20.

¹⁹ J. Sawicka, *Koła Gospodyń Wiejskich jako społeczno-zawodowa organizacja kobiet*, Wieś Jutra 1998, nr 4, s. 32–33.

²⁰ J. Stasiak, *Koła Gospodyń Wiejskich...*, s. 20–21.

²¹ Szerzej: A. Mazurek, *Koła Gospodyń Wiejskich jako organizacje pozarządowe wspierające tradycję i rozwój środowisk wiejskich*, Pedagogika Katolicka 2021, t. 1, nr 28, s. 167–176.

Kobiety współcześnie działające w kołach gospodyń wiejskich chronią przed zapomnieniem wiele lokalnych tradycji oraz podejmują aktywności mające na celu promocję środowisk wiejskich, współpracując przy tym z wieloma instytucjami i samorządami²². Od 2018 r. działania te są wspierane dzięki dotacji celowej z budżetu państwa.

Cele, na jakie KGW mogą przeznaczyć przyznaną pomoc finansową, określa art. 2 ust. 3 ustawy o kołach gospodyń wiejskich, zgodnie z którym KGW może wydatkować pomoc na realizację celów związanych z:

- 1) działalnością społeczno-wychowawczą i oświatowo-kulturalną w środowiskach wiejskich;
- 2) działalnością na rzecz wszechstronnego rozwoju obszarów wiejskich;
- 3) rozwojem przedsiębiorczości kobiet;
- 4) inicjowaniem działań na rzecz poprawy warunków życia i pracy kobiet na wsi;
- 5) upowszechnianiem i rozwijaniem form współdziałania, gospodarowania i racjonalnych metod prowadzenia gospodarstw domowych;
- 6) reprezentacją interesów środowiska kobiet wiejskich wobec organów administracji publicznej;
- 7) rozwojem kultury ludowej, w tym w szczególności kultury lokalnej i regionalnej²³.

2. Koło gospodyń wiejskich jako samodzielne kółko rolnicze

Koło gospodyń wiejskich może działać jako samodzielne kółko rolnicze, opierając się na przepisach ustawy o społeczno-zawodowych organizacjach rolników. Koło jako samodzielne kółko rolnicze ma demokratycznie wybierane władze i działa na podstawie statutu. KGW – kółko rolnicze podlega rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym. Z chwilą takiej rejestracji uzyskuje osobowość prawną. KGW jako kółko rolnicze może prowadzić działalność gospodarczą na warunkach dotyczących spółdzielni kółek rolniczych. Taki podmiot, analogicznie jak w przypadku stowarzyszeń rejestrowych, może uzyskać wpis do Krajowego Rejestru Kół Gospodyń Wiejskich (KRKGW) o charakterze deklaratoryjnym i w ramach rejestracji podmiot powinien wskazać REGON i NIP²⁴.

²² Dokumentacja wewnętrzna w jednostkach sektora finansów publicznych, red. P. Walczak, wyd. 6, Warszawa 2019.

²³ Zob. Dokumenty niezbędne do wpisu do Krajowego Rejestru Kół Gospodyń Wiejskich, <https://www.gov.pl/web/arimr/dokumenty-niezbodne-do-wpisu-do-krkgw> [dostęp: 14.04.2022 r.].

²⁴ K. Lipiński, K. Trudnowska, *Formalno-prawne aspekty funkcjonowania kół gospodyń wiejskich*, w: I. Byszewska, *Lokalne, regionalne i tradycyjne szansą dla Kół Gospodyń Wiejskich. Poradnik dla KGW*, Warszawa 2019, s. 82.

Nie ma oczywiście przeszkód, aby np. dotychczasowi członkowie stowarzyszenia założyli odrębną działalność, uzyskując tym samym odrębną od stowarzyszenia osobowość prawną jako koło gospodyń wiejskich. W tej sytuacji w procesie rejestracji w KRKGW powinien uczestniczyć komitet założycielski²⁵.

Inaczej należy traktować podmioty, które działały przed dniem wejścia w życie ustawy o kołach gospodyń wiejskich. W przypadku takich podmiotów wpis do KRKGW ma charakter konstytutywny i wiąże się z utworzeniem nowej osobowości prawnej, podmiotu niezależnego organizacyjnie od podmiotu, który działał przed dniem złożenia wniosku o wpis do KRKGW. Dlatego należy uznać, że w takich przypadkach dochodzi do utworzenia nowego koła na podstawie przepisów ustawy o kołach gospodyń wiejskich²⁶.

Koło gospodyń wiejskich dotychczas funkcjonujące jako wyodrębniona jednostka organizacyjna w ramach kółka rolniczego, utworzona na podstawie przepisów ustawy o społeczno-zawodowych organizacjach rolników, na skutek wpisu takiego podmiotu do KRKGW uzyska osobowość prawną. Analogicznie jak w przypadku stowarzyszeń zwykłych, rejestracji koła w KRKGW powinien dokonać komitet założycielski, a koło po uzyskaniu wpisu powinno wystąpić do właściwych organów o nadanie REGON i NIP.

Statut koła gospodyń wiejskich – kółka rolniczego powinien określać:

- 1) nazwę i siedzibę kółka;
- 2) podmiotowy i terytorialny zakres jego działania;
- 3) cele i zadania kółka oraz środki ich realizacji;
- 4) zakres i przedmiot działalności gospodarczej;
- 5) sposób występowania członków oraz utraty członkostwa;
- 6) prawa i obowiązki członków;
- 7) sposób ustanawiania składek członkowskich;
- 8) strukturę organizacyjną kółka;
- 9) organy kółka, ich kompetencje, okres kadencji oraz tryb ich wyboru i odwoływania przed upływem kadencji;
- 10) warunki podejmowania i ważności uchwał organów kółka;
- 11) sposób reprezentowania kółka na zewnątrz;
- 12) majątek kółka oraz sposób dysponowania tym majątkiem;
- 13) sposób zaciągania przez kółko zobowiązań majątkowych;
- 14) zasady podziału nadwyżki z prowadzonej działalności gospodarczej;
- 15) sposób zmiany statutu;
- 16) tryb likwidacji kółka.

²⁵ Tamże, s. 82–83.

²⁶ Tamże, s. 83.

Każde KGW, które jest jednostką kółka rolniczego, tak samo jak samodzielne kółko rolnicze ma prawo do korzystania z pomocy organizacyjno-instruktażowej, finansowo-gospodarczej i prawnej kółek rolniczych, spółdzielni kółek rolniczych oraz związków rolników, kółek i organizacji rolniczych.

Na podstawie art. 28 ustawy o kołach gospodyń wiejskich ustawodawca dokonał zmiany w ustawie o społeczno-zawodowych organizacjach rolników, wykreślając z niej możliwość tworzenia/powstawania KGW w formule kółka rolniczego. Mianowicie w art. 3 uchylono pkt 2 oraz cały rozdział 4 ustawy poświęcony KGW²⁷. W ten sposób pozostawiono kołom możliwość funkcjonowania na dotychczasowych zasadach, równocześnie nowe KGW nie mogą być tworzone w oparciu o przepisy ustawy o społeczno-zawodowych organizacjach rolników²⁸.

3. Koła gospodyń wiejskich jako stowarzyszenia

Koła gospodyń wiejskich, które istnieją na podstawie ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach, mają status organizacji pozarządowej. Takie koła w swojej nazwie, na ogół, posługują się zwrotem „stowarzyszenie”. Stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych. Cele stowarzyszenia mają służyć szeroko pojmowanym celom społecznym (np. kulturalnym, oświatowym, ochronie środowiska). Stowarzyszenie podlega wpisowi w Krajowym Rejestrze Sądowym i z datą wpisu uzyskuje osobowość prawną, przy czym stowarzyszeniu przysługuje status organizacji pozarządowej. Stowarzyszenie może założyć minimum siedem osób, które są obywatelami polskimi i mają pełną zdolność do czynności prawnych. Uchwalają one statut stowarzyszenia i wybierają zarząd oraz organy kontrolne.

Podstawowym źródłem dochodów stowarzyszenia są składki członkowskie. Stowarzyszenie może ubiegać się o pomoc publiczną. Przyjmować może darowizny, spadki i zapisy, prowadzić działalność gospodarczą i z tego tytułu również uzyskiwać przychody.

Stowarzyszenie zwykle jest uproszczoną formą stowarzyszenia, a do jego założenia wystarczą trzy osoby fizyczne, które uchwalają regulamin działalności, określający w szczególności nazwę stowarzyszenia zwykłego, cel, teren i środki działania, siedzibę, przedstawiciela reprezentującego stowarzyszenie zwykłe, sposób nabycia i utraty członkostwa, a także sposób rozwiązywania stowarzyszenia. Stowarzyszenie

²⁷ Art. 3 ustawy o społeczno-zawodowych organizacjach rolników.

²⁸ I. Byszewska i in., *Lokalne, regionalne i tradycyjne szansą dla Kół Gospodyń Wiejskich II. Poradnik dla Kół Gospodyń Wiejskich*, wyd. 2, Warszawa 2020, s. 98–101.

zwykle może posiadać zarząd, statut, komisję rewizyjną. Rejestr stowarzyszeń zwykłych prowadzi starosta właściwy ze względu na siedzibę stowarzyszenia. Stowarzyszenie zwykle nie posiada pełnej osobowości prawnej (posiada tzw. ułomną osobowość prawną), może zaciągać zobowiązania oraz korzystać z różnych form finansowania. Stowarzyszenia zwykle nie mogą powoływać swoich oddziałów terenowych ani łączyć się w związki stowarzyszeń²⁹.

Z inicjatywą założenia koła gospodyń wiejskich – stowarzyszenia zwykłego występują minimum trzy osoby fizyczne, przy czym nie ma obowiązku, aby posiadały one gospodarstwo rolne czy mieszkały na wsi. Osoby te uchwalają regulamin działalności, który jest odpowiednikiem statutu kółka rolniczego czy stowarzyszenia rejestrowanego. Stowarzyszenie może powołać zarząd i organy kontroli, których wybór i zadania określone są w regulaminie. Przedstawiciel reprezentujący stowarzyszenie zwykle albo zarząd składa na piśmie organowi nadzorującemu właściwemu ze względu na siedzibę stowarzyszenia zwykłego (obecnie jest to starosta właściwy dla miejsca siedziby) wniosek o wpis do ewidencji stowarzyszeń zwykłych. Do wniosku należy dołączyć regulamin działalności, listę założycieli, imię i nazwisko, adres zamieszkania oraz numer PESEL przedstawiciela reprezentującego stowarzyszenie zwykle albo członków zarządu oraz adres siedziby stowarzyszenia³⁰.

Stowarzyszeniu zwykłemu działającemu na podstawie ustawy Prawo o stowarzyszeniach i podlegającemu wpisowi do rejestru prowadzonego przez starostów ustawa nadaje status jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej – w tym przypadku, gdy członkowie takiego podmiotu zawnioskują o wpis do KRKGW, wówczas utworzą nowy podmiot, który w swojej organizacyjnej formie będzie odrębnym i niezależnym od stowarzyszenia zwykłego podmiotem prawa. Z uwagi na powyższe, w obrocie prawnym będą *de facto* funkcjonowały dwa podmioty: jeden w formie osoby prawnej, czyli koło gospodyń wiejskich, oraz stowarzyszenie zwykle, wpisane do właściwego rejestru. Podkreślenia wymaga również, że będzie się to wiązało z wypełnianiem obowiązków ciężących na tych podmiotach osobno dla każdego z nich. Należy przez to rozumieć, że do koła będą miały zastosowanie w pełni przepisy ustawy o kołach gospodyń wiejskich, natomiast stowarzyszenie będzie niezależnym od Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) podmiotem. Istotne jest, że w procesie rejestracji takiego podmiotu w KRKGW uczestniczyć powinien komitet założycielski, a nowo tworzone koło nie wskazuje REGON i NIP, które zostały nadane dla stowarzyszenia zwykłego³¹.

²⁹ K. Lipiński, K. Trudnowska, *Formalno-prawne aspekty...*, s. 80.

³⁰ Tamże, s. 80–82.

³¹ Szerzej: E. Hadrowicz, *Prawo o stowarzyszeniach. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2020.

Tabela 1. Podobieństwa i różnice ram prawnych funkcjonowania KGW

Stowarzyszenie rejestrowe	Stowarzyszenie zwykłe	KGW na mocy ustawy o kołach gospodyń wiejskich
Liczba osób koniecznych do założenia		
Min. 7	Min. 3	Min. 10
Rejestracja		
Wpis do Krajowego Rejestru Sądowego (właściwy oddział)	Wpis do ewidencji stowarzyszeń zwykłych (właściwe starostwo)	Wpis do Krajowego Rejestru Kół Gospodyń Wiejskich – Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
Obowiązki władze		
Walne zebranie członków Zarząd Organ nadzoru wewnętrznego (komisja rewizyjna)	Przedstawiciel reprezentujący stowarzyszenie lub zarząd	Zebranie członków Zarząd
Prowadzenie działalności gospodarczej		
Tak	Nie	Tak
Osobowość prawna		
Tak	Nie	Tak

Źródło: I. Byszewska i in., *Lokalne, regionalne i tradycyjne szansą dla Kół Gospodyń Wiejskich II. Poradnik dla Kół Gospodyń Wiejskich*, wyd. 2, Warszawa 2020, s. 101.

4. Koła gospodyń wiejskich po nowelizacji prawa

Do 2018 r. koła gospodyń wiejskich działały na podstawie ustawy z 1982 r. o społeczno-zawodowych organizacjach rolników oraz uchwalonych przez siebie regulaminów. Statut koła określał jego nazwę, siedzibę i teren działania³². Koła tworzone były jako wyodrębnione jednostki organizacyjne kółek rolniczych i posiadały swoją reprezentację we wszystkich ich statutowych organach³³. We wsiach, w których nie działały kółka rolnicze, KGW mogły posiadać osobowość prawną z uwagi na tworzenie ich jako samodzielnych kółek rolniczych³⁴. Kolejną możliwością było powołanie kół w formie stowarzyszenia zwykłego lub rejestrowego³⁵.

³² *Historia kół gospodyń wiejskich*, <http://podr.pl/doradztwo/historia-kol-gospodyn-wiejskich/> [dostęp: 14.04.2022 r.].

³³ Rozdział 4 ustawy o społeczno-zawodowych organizacjach rolników.

³⁴ E. Smoktunowicz, *Encyklopedia obywatela PRL. Status administracyjnoprawny*, Warszawa 1987, s. 111.

³⁵ I. Raszeja-Ossowska, *Formalno-prawne aspekty działalności kół gospodyń wiejskich*, Warszawa 2019, s. 3–5.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie³⁶ wprowadziła następującą definicję legalnej organizacji pozarządowych: „niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu ustawy o finansach publicznych, nie działające w celu osiągnięcia zysku oraz osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia, z zastrzeżeniem ust. 4”. Organizacjami pozarządowymi są podmioty, które mają osobowość prawną, jak również te, które jej nie posiadają³⁷.

W obecnym porządku prawnym koła gospodyń wiejskich funkcjonują jako organizacje rejestrowane w Krajowym Rejestrze Kół Gospodyń Wiejskich, stowarzyszenia (zwykle i tzw. rejestrowe) oraz kółka rolnicze. Podstawowym aktem normatywnym, regulującym funkcjonowanie KGW jest ustawa z dnia 9 listopada 2018 r. o kołach gospodyń wiejskich. Ustawa ta określa formalno-prawne aspekty działalności kół gospodyń wiejskich. Należy jednak zauważyć, że nie jest to jedyna ustawa, na mocy której KGW mogą prowadzić swoją działalność. Zgodnie z przepisami przejściowymi zawartymi w wymienionej ustawie, wcześniej funkcjonujące podmioty prawa utworzone np. na podstawie ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach czy ustawy z dnia 8 października 1982 r. o społeczno-zawodowych organizacjach rolników, nadal funkcjonują. Ustawodawca dopuszcza także możliwość, by koła działające w dniu wejścia w życie ustawy o kołach gospodyń wiejskich, dostosowały swoje statuty i wystąpiły z wnioskiem o dokonanie wpisu do Krajowego Rejestru Kół Gospodyń Wiejskich.

Ustawa o kołach gospodyń wiejskich w art. 2 ust. 1 definiuje koła jako dobrowolną, niezależną od administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego, samorządną społeczną organizację mieszkańców wsi, wspierającą rozwój przedsiębiorczości na wsi i aktywnie działającą na rzecz środowisk wiejskich. Ustawa określa także, że zadaniem kół jest reprezentowanie interesów i podejmowanie działań na rzecz poprawy sytuacji społeczno-zawodowej kobiet wiejskich i ich rodzin oraz podejmowanie aktywności wspierających wszechstronny rozwój terenów wiejskich. Wskazany przez ustawę zakres działalności kół stanowi katalog otwarty, zaś wśród wymienionych aktywności możliwych do podejmowania przez koła gospodyń wiejskich znalazły się: prowadzenie działalności społeczno-wychowawczej i oświatowo-kulturalnej w środowiskach wiejskich; prowadzenie działalności na rzecz wszechstronnego rozwoju obszarów wiejskich; wspieranie rozwoju przedsiębiorczości kobiet;

³⁶ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, tekst jednolity: Dz. U. z 2020 r. poz. 1057.

³⁷ Zob. K. Lipiński, K. Trudnowska, *Formalno-prawne aspekty...*, s. 80–82.

inicjowanie i prowadzenie działań na rzecz poprawy warunków życia i pracy kobiet na wsi; upowszechnianie i rozwijanie form współdziałania, gospodarowania i racjonalnych metod prowadzenia gospodarstw domowych; reprezentowanie interesów środowiska kobiet wiejskich wobec organów administracji publicznej; rozwijanie kultury ludowej, w tym zwłaszcza kultury lokalnej i regionalnej (art. 2 ust. 3). KGW mogą mieć siedzibę i działać także na terenach sołectw położonych w granicach administracyjnych miast oraz miast do 5000 mieszkańców.

Nowo powstałe koła podlegają obowiązkowi wpisu do KRKGW, prowadzonego przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Komitet założycielski składa do kierownika właściwego miejscowo powiatowego biura ARiMR wniosek o wpis koła do rejestru wraz ze statutem lub oświadczeniem o przyjęciu wzorcowego statutu, listą założycieli koła, oświadczeniami założycieli koła o woli wejścia w skład jego członków oraz o miejscu zamieszkania na terenie działalności koła, a także informacją o osobach umocowanych do jego reprezentacji³⁸.

Jeżeli statut koła jest zgodny z przepisami prawa, a jego założyciele spełniają określone wymogi, a także w rejestrze nie ma już koła z siedzibą w tej samej wsi, to Prezes ARiMR dokonuje, w drodze decyzji, wpisu KGW do rejestru, a następnie wydaje zaświadczenie o tym wpisie. W sytuacji gdy więcej niż jedno KGW utworzone na terenie tej samej wsi chce złożyć wniosek o wpis, pierwszeństwo ma to, które złożyło wniosek jako pierwsze. Prezes ARiMR może dokonać upoważnienia kierownika biura powiatowego do działania w imieniu Prezesa. Przepisy ustawy nakładają obowiązek wpisu do rejestru wszystkich zmian danych. W momencie dokonania wpisu do rejestru KGW nabywa osobowość prawną³⁹.

Z inicjatywą założenia koła może wystąpić co najmniej dziesięć osób, zwanych do czasu rejestracji koła w KRKGW założycielami, które ukończyły 18 lat oraz których miejscem zamieszkania jest wieś będąca terenem działalności koła, sołectwo położone w granicach administracyjnych miasta albo miasto do 5000 mieszkańców. Miejsce zamieszkania nie jest tożsame z miejscem zameldowania takiej osoby, ponieważ miejsce zameldowania może różnić się od miejsca zamieszkania⁴⁰.

Założyciele w drodze uchwały przyjmują statut koła. Może być to statut wzorcowy, stanowiący załącznik do ustawy o kołach gospodyń wiejskich, lub statut własny, spełniający wymogi określone w art. 5 ust. 2 tej ustawy. W każdym czasie koło może przyjąć statut wzorcowy, jeśli wcześniej uchwaliło statut własny, lub statut własny, jeśli wcześniej uchwaliło statut wzorcowy. Każda taka zmiana statutu

³⁸ Art. 6–9 ustawy o kołach gospodyń wiejskich.

³⁹ Tamże, art. 9.

⁴⁰ Tamże, art. 4.

powoduje obowiązek zgłoszenia jej do KRKGW. Przyjęcie statutu wzorcowego wiąże się z tym, że koło może jedynie dopisać swoją nazwę, siedzibę czy też teren działania. Natomiast zmiana liczby członków zarządu lub sposobu reprezentacji jest już zmianą uregulowań statutu i powoduje, że statut taki przestaje być wzorcowy. Założyciele ze swojego grona wybierają komitet założycielski. Komitet jest organem kolegialnym, co oznacza, że musi składać się z co najmniej dwóch osób. Do czasu rejestracji koła w KRKGW, a następnie wyboru zgodnie ze statutem jego organów, w tym członków zarządu, w imieniu koła działa komitet założycielski. Oznacza to, że z wnioskiem o jego rejestrację w KRKGW występuje komitet założycielski⁴¹.

Po dokonaniu rejestracji koła w KRKGW oraz po wyborze zarządu, prawo do reprezentacji koła przysługuje jego zarządowi. Zarząd powoływany jest w drodze uchwały przez zebranie członków koła. Wraz z wpisem do KRKGW nabywa osobowość prawną, czyli staje się podmiotem praw i obowiązków, może pozywać i być pozywany, składać oświadczenia wywołujące skutki prawne, zaciągać zobowiązania. Po wpisie do KRKGW założyciele koła stają się jego członkami⁴².

Członkiem koła może być każda osoba, która ukończyła 18 lat. Osoby, które ukończyły 13 lat mogą brać udział w jego działalności, za pisemną zgodą przedstawicieli ustawowych (opiekunów prawnych), ale dopóki nie ukończą 18 lat, nie mogą stać się członkami koła. Osoby, które ukończyły 13 lat, mogą tworzyć młodzieżowe i dziecięce organizacje wspomagające realizację celów koła. Jednocześnie można być członkiem tylko jednego koła, które działa na podstawie ustawy⁴³.

Nazwa koła musi odróżniać się od nazw innych kół, w szczególności przez odniesienie się do terenu jego działalności, co oznacza, że w nazwie koła powinna być wskazana co najmniej jedna nazwa miejscowości, na terenie której koło prowadzi swoją działalność. Biorąc pod uwagę fakt, że w różnych jednostkach terytorialnych nazwy miejscowości mogą się powtarzać, to podczas weryfikacji unikalności nazwy należy zwrócić uwagę na ten fakt i w przypadku powtórzenia się nazwy (nie nazwy miejscowości, ale całej nazwy koła), obowiązkowo wezwać koło ubiegające się o wpis do KRKGW do zmiany swojej nazwy, przy czym należy pamiętać, że jego nazwa musi być zgodna ze statutem⁴⁴. W imieniu KGW wniosek o wpis do KRKGW składa komitet założycielski. Wniosek składa się do kierownika biura powiatowego właściwego miejscowo ze względu na siedzibę koła⁴⁵. W imieniu koła posiadającego w dniu

⁴¹ Tamże, art. 6–10.

⁴² Tamże, art. 15–16.

⁴³ Tamże, art. 4 ust. 3–4.

⁴⁴ Tamże, art. 5 ust. 4.

⁴⁵ Tamże, art. 8 ust. 1. Zob. *Kto może założyć Koło*, <https://www.gov.pl/web/kobiety-gospodarne-i-wyatkowe/kto-moze-zalozyc-kolo> [dostęp: 14.04.2022 r.].

złożenia wniosku o wpis do KRKGW osobowość prawną, wniosek podpisuje osoba lub osoby umocowane do reprezentacji. Wniosek wnosi się do kierownika biura powiatowego właściwego miejscowo ze względu na jego siedzibę. Sprawę wniosku organ powinien rozpatrzyć bez zbędnej zwłoki. Bez zbędnej zwłoki załatwiane są sprawy, które mogą być rozpatrzone w oparciu o dowody przedstawione przez stronę, łącznie z wnioskiem, lub w oparciu o fakty i dowody powszechnie znane albo znane z urzędu organowi, bądź możliwe do ustalenia na podstawie danych, którymi rozporządza ten organ. W przypadku sprawy wymagającej postępowania wyjaśniającego, jej załatwienie powinno nastąpić nie później niż w ciągu miesiąca, a sprawy szczególnie skomplikowanej – nie później niż w ciągu dwóch miesięcy od dnia wszczęcia postępowania. Do terminów wskazanych wyżej nie wlicza się terminów przewidzianych w przepisach prawa dla dokonania określonych czynności, okresów zawieszenia postępowania oraz okresów opóźnień spowodowanych z winy strony albo z przyczyn niezależnych od organu. O każdym przypadku niezakończenia sprawy w przewidzianym terminie należy poinformować wnioskodawcę, wysyłając zawiadomienie o niezakończonym w terminie. W zawiadomieniu należy podać przewidywany termin załatwienia sprawy oraz wskazać przyczynę opóźnienia. Organ, zawiadamiając stronę o przekroczeniu terminu na załatwienie sprawy, oprócz wskazania przyczyny zwłoki oraz wskazania nowego terminu, jest zobligowany do pouczenia strony o możliwości wniesienia ponaglenia (art. 36 § 1 Kodeksu postępowania administracyjnego)⁴⁶.

W przypadku wniesienia przez koło ponaglenia, organ prowadzący postępowanie jest obowiązany przekazać ponaglenie organowi wyższego stopnia (Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi) bez zbędnej zwłoki, nie później niż w terminie siedmiu dni od dnia jego otrzymania. W takim przypadku kierownik biura powiatowego przygotowuje niezbędne odpisy akt sprawy oraz pisemne ustosunkowanie się do ponaglenia.

KRKGW jest rejestrem jawnym, a dostęp do niego jest nieodpłatny. Jawność oznacza, że dane zgromadzone w KRKGW mają charakter publiczny, nie są utajnione i każdy zainteresowany może je przeglądać, bez wykazywania interesu prawnego. Zasada jawności dotyczy jedynie tych danych, które zostały wyliczone enumeratywnie w art. 13 ustawy o kołach gospodyń wiejskich⁴⁷.

Biorąc pod uwagę, że przepisy dotyczące pierwszeństwa wpisu do KRKGW kół działających na podstawie przepisów dotychczasowych (art. 34 ust. 2–4 oraz 6 ustawy o kołach gospodyń wiejskich) przestały już obowiązywać, bez znaczenia dla wpisu do KRKGW pozostają kwestie uregulowane w art. 34 ust. 5 i 7 ustawy o kołach gospodyń wiejskich,

⁴⁶ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, tekst jednolity: Dz. U. z 2021 r. poz. 735. Zob. Z.R. Kmiecik, *Postępowanie administracyjne, postępowanie egzekucyjne w administracji i postępowanie sądowoadministracyjne*, Warszawa 2019.

⁴⁷ Art. 12 ustawy o kołach gospodyń wiejskich.

tn. dotyczące dołączenia przez koła dokumentów poświadczających ich dotychczasową działalność, w szczególności statuty, zaświadczenia z organów jednostek samorządu terytorialnego, samorządu sołeckiego lub innych instytucji albo osób godnych zaufania.

Zgodnie z art. 14 ustawy o kołach gospodyń wiejskich najwyższym organem KGW jest zebranie członków. Do wyłącznej właściwości zebrania członków KGW należy wybór zarządu, uchwalanie kierunków działalności, rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań, podejmowanie uchwał w sprawie zbycia nieruchomości lub innej wyodrębnionej jednostki organizacyjnej, podejmowanie uchwał w sprawie przystępowania do innych organizacji społecznych lub gospodarczych oraz występowania z nich, oznaczanie najwyższej sumy zobowiązań, jaką KGW może zaciągnąć, podejmowanie uchwał w sprawie zrzeszania się w związek, podziału oraz likwidacji, uchwalanie zmian statutu, a także bieżący nadzór i kontrola działalności. Statut określa w szczególności nazwę i siedzibę koła, podmiotowy i terytorialny zakres działania, cele, zadania oraz środki ich realizacji, zakres i przedmiot działalności zarobkowej, sposób nabywania i utraty członkostwa, prawa i obowiązki członków, sposób ustanawiania i regulowania składek członkowskich, organy koła, warunki podejmowania i ważności uchwał organów koła, sposób reprezentowania koła, majątek koła, tryb zmiany statutu, jak również tryb likwidacji koła.

Koła gospodyń wiejskich mogą na zasadzie dobrowolności zrzeszać się i tworzyć związki kół gospodyń wiejskich, jeśli z inicjatywą ich utworzenia wystąpią co najmniej dwa koła. Podstawowym zadaniem związku kół gospodyń wiejskich jest zapewnienie zrzeszonym w nim kołom pomocy w realizacji zadań statutowych oraz reprezentowanie ich interesów⁴⁸.

5. Finansowanie kół gospodyń wiejskich

Zgodnie z ustawą o kołach gospodyń wiejskich oraz rozporządzeniem Ministra Inwestycji i Rozwoju w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz rozliczania przez Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa pomocy finansowej z budżetu państwa dla kół gospodyń wiejskich oraz jej wysokości⁴⁹, KGW otrzymywały wsparcie finansowe w wysokości uzależnionej od liczby członków koła. Stawki udzielanej pomocy wynosiły:

⁴⁸ *Prawo rolne*, red. P. Czechowski, Warszawa 2019, rozdział XX.

⁴⁹ Rozporządzenie Ministra Inwestycji i Rozwoju z dnia 28 listopada 2018 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz rozliczania przez Prezesa Agencji Restrukturyzacji

- 1) 3 tys. zł, jeżeli koło gospodyń wiejskich liczyło nie więcej niż 30 członków;
- 2) 4 tys. zł, jeżeli koło gospodyń wiejskich liczyło od 31 do 75 członków;
- 3) 5 tys. zł, jeżeli koło gospodyń wiejskich liczyło ponad 75 członków.

Od 2021 r. kwoty pomocy finansowej wzrosły odpowiednio do 5 tys. zł, 6 tys. zł i 7 tys. zł⁵⁰.

Majątek KGW powstaje ze składek członkowskich, darowizn, spadków, zapisów, dochodów z własnej działalności, dochodów z majątku koła oraz z ofiarności publicznej. Dochód z działalności KGW służy do realizacji celów statutowych i nie może być przeznaczony do podziału między jego członków. Koło może prowadzić działalność zarobkową, w tym działalność gospodarczą. Może ono otrzymywać dotacje celowe. Dofinansowanie może zostać przeznaczone na realizację celów wskazanych w ustawie o kołach gospodyń wiejskich⁵¹.

Tabela 2. Pomoc finansowa dla KGW w 2019 r. (wg województw, w tys. zł)

Województwo	Złożone wnioski		Wydane decyzje		Zrealizowane płatności	
	Liczba wniosków	Wnioskowana kwota	Wydane decyzje	Przyznana pomoc	Liczba płatności	Wypłacona kwota
dolnośląskie	287	937,00	287	937,00	287	937,00
kujawsko-pomorskie	451	1 505,00	451	1 505,00	451	1 505,00
lubelskie	1125	3 832,00	1121	3 819,00	1 121	3 819,00
lubuskie	115	399,00	114	396,00	114	396,00
łódzkie	711	2 498,00	711	2 498,00	711	2 498,00
małopolskie	767	2 623,00	764	2 605,00	764	2 602,40
mazowieckie	1081	3 851,00	1069	3 808,00	1 069	3 808,00
opolskie	85	291,00	84	288,00	84	288,00
podkarpackie	698	2 338,00	694	2 325,00	695	2 325,00

i Modernizacji Rolnictwa pomocy finansowej z budżetu państwa dla kół gospodyń wiejskich oraz jej wysokości, tekst jednolity: Dz. U. z 2020 r. poz. 974.

⁵⁰ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 sierpnia 2021 r. w sprawie pomocy finansowej z budżetu państwa dla kół gospodyń wiejskich, Dz. U. z 2021 r. poz. 1438.

⁵¹ *Dokumenty niezbędne do przyznania pomocy*, <https://www.gov.pl/web/arimr/dokumenty-niezbedne-do-przyznania-pomocy12> [dostęp: 14.04.2022 r.]. Zob. *Koła Gospodyń Wiejskich*, <https://www.tygodnik-rolniczy.pl/articles/wies-i-rodzina/poradnik-dla-kgw-dotacje-projekty-inspiracje-pobierz/> [dostęp: 14.04.2022 r.].

Województwo	Złożone wnioski		Wydane decyzje		Zrealizowane płatności	
	Liczba wniosków	Wnioskowana kwota	Wydane decyzje	Przyznana pomoc	Liczba płatności	Wyplacona kwota
podlaskie	306	1 058,00	306	1 058,00	306	1 058,00
pomorskie	225	724,00	225	724,00	225	724,00
śląskie	250	855,00	250	855,00	250	855,00
świętokrzyskie	555	1 875,00	553	1 869,00	553	1 869,00
warmińsko-mazurskie	270	877,00	270	877,00	270	877,00
wielkopolskie	1342	4 989,00	1340	4 984,00	1343	4 984,00
zachodnio-pomorskie	351	1 152,00	350	1 149,00	350	1 146,00
Razem	8619	29 804,00	8589	29 697,00	8593	29 691,40

Źródło: Sprawozdanie z działalności Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa za 2019 rok, Warszawa 2020, s. 286.

6. Wsparcie dla kół gospodyń wiejskich za promowanie szczepień przeciw COVID-19

Od 23 lipca do 15 września 2021 r. koła gospodyń wiejskich mogły składać wnioski w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa o udzielenie pomocy finansowej na realizację wydarzenia mającego na celu wsparcie lokalnej społeczności w zakresie dostępności szczepień przeciwko COVID-19. Za zorganizowanie do 30 września 2021 r. jednego festynu informacyjnego można było otrzymać 8 tys. zł. Wysokość tego wsparcia nie zależała od liczby osób zaszczepionych podczas takiego wydarzenia. KGW mogło natomiast otrzymać dodatkowe pieniądze, gdy szczepieniu poddało się co najmniej 100 osób.

Do wniosku należało dołączyć zaświadczenia dotyczące pomocy *de minimis* w rolnictwie lub rybołówstwie lub innych pomocy *de minimis* oraz wniosek o wpis do ewidencji producentów na podstawie przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności (w przypadku KGW nieposiadających takiego wpisu).

Z przeprowadzonego wydarzenia należało w ciągu 30 dni od jego zakończenia złożyć sprawozdanie ARiMR wraz z kopią umowy zawartej pomiędzy kołem

gospodyń wiejskich a punktem szczepień dotyczącej wykonania na wydarzeniu szczepień przeciwko COVID-19, materiałami dokumentującymi przeprowadzenie kampanii informacyjnej w mediach lokalnych lub społecznościowych albo za pośrednictwem ogłoszeń o wydarzeniu oraz materiały dokumentujące zrealizowanie aktywności podczas wydarzenia⁵².

7. Likwidacja kół gospodyń wiejskich

W przypadku wszczęcia postępowania w przedmiocie likwidacji KGW należy w każdym przypadku ustalić, czy została rozliczona pomoc przyznana temu kołu, ewentualnie pilnie zakończyć takie postępowanie, a w przypadku stwierdzenia istnienia wierzytelności ARiMR, zgłosić ją likwidatorowi koła⁵³.

W razie przejścia KGW w stan likwidacji, likwidatorami tego koła są członkowie jego zarządu, jeżeli statut lub, w razie braku odpowiednich postanowień statutu, uchwała ostatniego zebrania członków tego koła nie stanowi inaczej. KGW w likwidacji zachowuje swoją dotychczasową nazwę z dodaniem wyrazów: „w likwidacji”. Obowiązkiem likwidatora jest przeprowadzenie likwidacji w możliwie najkrótszym czasie, w sposób zabezpieczający majątek likwidowanego koła gospodyń wiejskich przed nieuzasadnionym uszczupleniem. W tych granicach likwidator jest uprawniony do kierowania działalnością KGW i reprezentowania tego koła na zewnątrz. Likwidator w szczególności powinien zawiadomić Prezesa ARiMR o otwarciu likwidacji i wyznaczeniu likwidatora, z podaniem jego imienia, nazwiska i miejsca zamieszkania; dokonywać czynności prawnych niezbędnych do przeprowadzenia likwidacji, w szczególności podać do publicznej wiadomości informację o otwarciu likwidacji oraz wezwać wierzycieli do przedstawienia wierzytelności, w terminie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia.

Po zakończeniu likwidacji, likwidator powinien zgłosić kierownikowi biura powiatowego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa właściwemu ze względu na siedzibę koła gospodyń wiejskich, za pośrednictwem dyrektora oddziału regionalnego ARiMR właściwego ze względu na siedzibę tego koła, wniosek o wykreślenie tego koła z rejestru⁵⁴.

⁵² #SzczepimySię z KGW, <https://www.gov.pl/web/szczepimysie/kgw> [dostęp: 14.04.2022 r.].

⁵³ Art. 27–27d ustawy o kołach gospodyń wiejskich.

⁵⁴ Tamże, art 27b ust. 2 pkt 3.

Zakończenie

W świetle nowej ustawy z 2018 r. o kołach gospodyń wiejskich KGW podlegają wpisowi do Krajowego Rejestru Kół Gospodyń Wiejskich, prowadzonego przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Wniosek o wpis do KRKGW wraz ze statutem składa komitet założycielski (min. 10 osób) do kierownika powiatowego biura ARiMR. Koło nabywa osobowość prawną z chwilą dokonania wpisu do rejestru. Każdy ma prawo dostępu do danych zawartych w rejestrze. Na terenie jednej wsi może mieć siedzibę jedno koło. Terenem jego działalności może być jedna lub więcej wsi. Można być członkiem tylko jednego koła gospodyń wiejskich. Do koła może należeć każda osoba, która ukończyła 18 lat, a której miejscem zamieszkania jest wieś będąca terenem działalności koła. W nazwie koła musi znaleźć się odniesienie do terenu jego działalności, czyli w nazwie należy wskazać co najmniej jedną nazwę miejscowości, na terenie której koło prowadzi swoją działalność.

KGW działa na podstawie uchwalonego statutu, który określa w szczególności: nazwę i siedzibę koła, przedmiotowy i terytorialny zakres działalności koła, cele i zadania koła oraz środki ich realizacji, sposób nabywania i utraty członkostwa oraz przyczyny utraty członkostwa w kole, majątek koła oraz sposób dysponowania tym majątkiem, sposób reprezentowania koła na zewnątrz, prawa i obowiązki członków, organy koła i ich kompetencje, warunki podejmowania i ważności uchwał organów koła, tryb zmiany statutu oraz likwidacji koła.

Krajowy Rejestr Kół Gospodyń Wiejskich jest jawny i każdy ma prawo dostępu do danych zawartych w rejestrze oraz do otrzymania nieodpłatnie poświadczonego odpisu, wyciągu, zaświadczenia i informacji z rejestru. KRKGW zawiera dane i informacje zawarte we wniosku o wpis koła do rejestru oraz inne dane dotyczące koła, zamieszczone według następującego porządku:

- 1) data wpisu do rejestru i daty wpisów późniejszych zmian danych zawartych we wniosku o wpis koła do rejestru, w tym zmian statutu koła;
- 2) nazwa koła, adres siedziby koła, numer identyfikacyjny koła w krajowym rejestrze urzędowym podmiotów gospodarki narodowej (REGON), jeżeli numer taki został nadany, oraz numer identyfikacji podatkowej (NIP) koła;
- 3) lista założycieli koła;
- 4) informacja o osobie lub osobach umocowanych do reprezentacji koła oraz o sposobie tej reprezentacji;
- 5) informacja o oświadczeniach założycieli koła zawartych we wniosku o wpis koła do rejestru;
- 6) lista członków koła zawierająca miejsce stałego zamieszkania oraz numer ewidencyjny powszechnego elektronicznego systemu ewidencji ludności (PESEL)

członka, a w przypadku osoby nieposiadającej obywatelstwa polskiego – z kodem kraju tej osoby oraz numerem jej paszportu lub innego dokumentu stwierdzającego jej tożsamość⁵⁵.

Na podstawie ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o kołach gospodyń wiejskich powstała oddzielna formuła organizacyjna dla KGW, które stanowią dobrowolne, niezależne i samorządne społeczne organizacje mieszkańców wsi. W oparciu o poprzednio obowiązujące przepisy prawa, KGW mogły być tworzone w ramach kółek rolniczych jako ich samodzielne jednostki, co w konsekwencji prowadziło do ograniczenia ich działalności. Mogły również funkcjonować w formie stowarzyszeń. Istotnym rozwiązaniem ustawowym jest nadanie KGW osobowości prawnej, co pozwala im na prowadzenie działalności gospodarczej na własny rachunek i korzystanie z finansowego wsparcia środkami publicznymi w formie dotacji celowych⁵⁶.

Koła gospodyń wiejskich to organizacje typowo kobiece – zakładane przez kobiety i zrzeszające kobiety. Wszystkie te organizacje wrosły już na dobre w krajobraz polskiej wsi. Są to organizacje stwarzające kobietom przestrzeń do wspólnych spotkań, oderwania się od codziennych obowiązków, pewien element emancypacji, miejsce do rozwijania talentów i angażowania się w życie społeczne i publiczne. Członkinie kół łączą tradycyjne role kobiece z pracą zawodową, zaś możliwość wspólnego działania na rzecz wsi i jej mieszkańców traktują jako obszar aktywności społecznej oraz sposób samorealizacji i odnoszenia sukcesów w zupełnie innej roli.

Analizując zakres działalności KGW na przestrzeni lat, można wysnuć wiele wniosków. Pierwsze koła zajmowały się wprowadzaniem do wsi nowoczesności za pomocą różnych form aktywności. Współcześnie działające koła swoje pomysły skupiają na szeroko rozumianej tradycji, nawiązywaniu do lokalnych i zapomnianych potraw, zwyczajów czy rękodzieła. Tradycja w pojmowaniu dzisiejszych kół bardzo często jest w dużej mierze wyobrażona i wytworzona na nowo, stosownie do bieżących potrzeb, a wobec tego traktowana z dużą śmiałością.

Poprzez wprowadzenie ustawy o kołach gospodyń wiejskich, koła zostały dostrzeżone i docenione przez ustawodawcę jako odrębna organizacja. Niezwykle ważne jest również wsparcie finansowe KGW z budżetu państwa na ich działalność statutową, którego wysokość jest uzależniona od liczby członków koła.

⁵⁵ *Informacje podstawowe*, <https://www.gov.pl/web/arimr/informacje-podstawowe-krkgw> [dostęp: 14.04.2022 r.].

⁵⁶ *Prawo rolne...*, rozdział XX; *Institucje prawa rolnego*, red. M. Korzycka, Warszawa 2019, s. 423 i nast.

Bibliografia

- Biejat M., Wójcikowska K., *O roli tradycji we współczesnej działalności kół gospodyń wiejskich*, Wieś i Rolnictwo 2015, nr 1–2.
- Borkowski J., Gurnicz A., *Kółka rolnicze w II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1978.
- Byszewska I. i in., *Lokalne, regionalne i tradycyjne szansą dla Kół Gospodyń Wiejskich II. Poradnik dla Kół Gospodyń Wiejskich*, wyd. 2, Warszawa 2020.
- Chimiak G., *How Individualists Make Solidarity Work*, Warszawa 2006.
- Dokumentacja wewnętrzna w jednostkach sektora finansów publicznych*, red. P. Walczak, wyd. 6, Warszawa 2019.
- Dokumenty niezbędne do przyznania pomocy*, <https://www.gov.pl/web/arimr/dokumenty-niezbedne-do-przyznania-pomocy12> [dostęp: 14.04.2022 r.].
- Dokumenty niezbędne do wpisu do Krajowego Rejestru Kół Gospodyń Wiejskich*, <https://www.gov.pl/web/arimr/dokumenty-niezbedne-do-wpisu-do-krkgw> [dostęp: 14.04.2022 r.].
- Grzebisz-Nowicka Z., *Działalność organizacji Kół Gospodyń Wiejskich na rzecz kobiet i ich rodzin*, w: *Kobieta wiejska w Polsce: rodzina, praca, gospodarstwo*, red. J. Sawicka, Warszawa 1995.
- Hadrowicz E., *Prawo o stowarzyszeniach. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2020.
- Historia kół gospodyń wiejskich*, <http://podr.pl/doradztwo/historia-kol-gospodyn-wiejskich/> [dostęp: 14.04.2022 r.].
- Howiecka-Tańska I., *Liderzy i działacze. O idei trzeciego sektora w Polsce*, Warszawa 2011.
- Informacje podstawowe*, <https://www.gov.pl/web/arimr/informacje-podstawowe-krkgw> [dostęp: 14.04.2022 r.].
- Instytucje prawa rolnego*, red. M. Korzycka, Warszawa 2019.
- Kmiecik Z.R., *Postępowanie administracyjne, postępowanie egzekucyjne w administracji i postępowanie sądowoadministracyjne*, Warszawa 2019.
- Koła Gospodyń Wiejskich*, <https://www.tygodnik-rolniczy.pl/articles/wies-i-rodzina/poradnik-dla-kgw-dotacje-projekty-inspiracje-pobierz/> [dostęp: 14.04.2022 r.].
- Kto może założyć Koło*, <https://www.gov.pl/web/kobiety-gospodarne-i-wyjatkowe/kto-moze-zalozyc-kolo> [dostęp: 14.04.2022 r.].
- Lipiński K., Trudnowska K., *Formalno-prawne aspekty funkcjonowania kół gospodyń wiejskich*, w: I. Byszewska i in., *Lokalne, regionalne i tradycyjne szansą dla Kół Gospodyń Wiejskich. Poradnik dla KGW*, Warszawa 2019.
- Matysiak I., *Koła gospodyń wiejskich i ich funkcje w kontekście specyfiki trzeciego sektora w wybranych społecznościach wiejskich*, w: *Kobiety, feminizm, demokracja. Wybrane zagadnienia z seminarium IFiS PAN z lat 2001–2009*, red. B. Budrowska, Warszawa 2009.
- Mazurek A., *Koła Gospodyń Wiejskich jako organizacje pozarządowe wspierające tradycję i rozwój środowisk wiejskich*, *Pedagogika Katolicka* 2021, t. 1, nr 28.
- Michalska S., *Tradycyjne i nowe role kobiet wiejskich*, *Wieś i Rolnictwo* 2013, nr 2.
- Ostaszewska A., *Zaangażowanie i aktywność społeczna kobiet na przykładzie kół gospodyń wiejskich oraz grup feministycznych. Analiza przypadków*, w: *Krajobraz społecznościowy – Polska 2014*, red. G. Chimiak, K. Iwińska, Warszawa 2014.
- Prawo rolne*, red. P. Czechowski, Warszawa 2019.

- Raszeja-Ossowska I., *Formalno-prawne aspekty działalności kół gospodyń wiejskich*, Warszawa 2019.
- Sawicka J., *Koła gospodyń wiejskich jako społeczno-zawodowa organizacja kobiet*, *Wież i Rolnictwo* 1996, nr 2.
- Sawicka J., *Koła Gospodyń Wiejskich jako społeczno-zawodowa organizacja kobiet*, *Wież Jutra* 1998, nr 4.
- Smoktunowicz E., *Encyklopedia obywatela PRL. Status administracyjnoprawny*, Warszawa 1987.
- Sprawozdanie z działalności Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa za 2019 rok*, Warszawa 2020.
- Stasiak J., *Koła Gospodyń Wiejskich – nie tylko od kuchni*, *Wież Mazowiecka*. Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Warszawie 2016, nr 11.
- #SzczepimySię z KGW, <https://www.gov.pl/web/szczepimysie/kgw> [dostęp: 14.04.2022 r.].
- Środa M., *Kobiety i władza*, Warszawa 2009.
- Titkow A., *Tożsamość polskich kobiet. Ciągłość, zmiana, konteksty*, Warszawa 2007.
- Women and the Politics of Empowerment*, red. A. Bookman, S. Morgen, Philadelphia 1988.

